

СТАНОВИЩЕ

от проф. д.п.н. Надежда Витанова

за дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен “Доктор”, професионално направление “Педагогика”, научна специалност “Теория на възпитанието и дидактика”

Тема на дисертацията: “СТРУКТУРА И ФУНКЦИИ НА СЕМЕЙСТВА С ДЕТЕ, УПОТРЕБЯВАЩО ПСИХОАКТИВНИ ВЕЩЕСТВА”

Автор: Валентина Маринова

Научен ръководител: доц.д-р Тони Манасиева

Актуалност на проблематиката и на концепцията на изследването

Предложеният дисертационен труд е плод на теоретично и задълбочено емпирично изследване, построено върху *концепцията* за детерминираността на личностното поведение от цялостния контекст на социалните общности, в които живее и се развива отделната личност. Проблематиката на дисертацията е особено *актуална* и разкрива стремежа на авторката да открие възможности за хуманизиране на отношението към децата употребяващи психоактивни вещества.

Пътят на теоретичното и емпиричното изследване, по който докторантката тръгва, я извежда до обогатяване на съвременното разбиране за комплексния системен и личностен подход към детето, съобразен с актуалните му потребности и “чувството му за удовлетворение и щастие” .

В. Маринова показва много добро разбиране за необходимостта от промени в отношението и възпитателната работа с деца, приемащи наркотици. *Промени, съобразени с индивидуалността на детската личност и стила на взаимоотношенията в семейството, като специфична социална общност, която е тясно свързана с емоционалния свят и ценностната система на детето.* Авторката обосновава накратко необходимостта от въвеждане на системната парадигма към изучаването на факторите в семейството, които влияят върху формирането на детето. В този контекст в **увода на дисертацията** са формулирани обектът и предметът, целта, задачите и хипотезите на изследването. Посочени са методите и етапите на проведеното теоретично и емпирично изследване.

Характеристики на съдържанието

В **теоретичните основи** на изследването авторката поставя на първо място анализа на процеса на формиране на зависимост и неговите индикатори, рисковите и протективни фактори, видовете превенция, включително и спецификата на «индикативната превенция». Във връзка с тази проблематика В. Маринова интерпретира теоретични данни, очертаващи параметрите на семейството като система, в която особено значима е връзката между поведението на децата и емоционалния климат на семейните взаимоотношения, както и тяхната “здравословна функционалност”. Успешно е представена една сравнително **нова постановка**, свързана с обратния ход на посочената по-горе взаимна връзка – как симптоматичното поведение на детето, преминаващо през етапите на употреба на ПАВ, се демонстрира като израз на семейни дисфункции.

В теоретичната постановка авторката с основание представя интересни резултати от проучвания в България по посока на очертаващите се тенденции за употреба на психоактивни вещества в училищна възраст и ролята на превантивните програми за запазване здравето на децата.

Втора глава от дисертацията е посветена на **емпиричното изследване**, което е осъществено в три посоки:

- Чрез подходящ въпросник в три части се изследва отношението на учениците към себе си, семейството, училището и приятелите. Въпросникът принадлежи към изследователския инструментариум на Европейския мониторинг център за наркотици и наркомании. С оглед използването му в България, въпросникът е стандартизиран за българска популация и статистически е доказана надеждността на трите му части. Това прави резултатите от изследването статистически значими: сравнителният анализ от приложението му към две извадки (ученици употребяващи и неупотребяващи ПАВ) *доказва недвусмислено една от тезите на авторката на дисертацията: 1.* Семейството има изключително влияние върху емоционалното състояние на децата – корелацията между “усещането за щастие и удовлетвореност в семейството” (цитат по с. 87) е висока. *2.* От факторите, оказващи влияние върху употребата на ПАВ, най-високо факторно тегло има семейството.

- Втората посока на емпиричното изследване е осъществена с две авторски анкети, приложението на които дават възможност на авторката да анализира още една гледна точка по посока на тезата си: взаимоотношенията между децата и родителите се осъзнават и *преживяват* както от едната, така и от другата страна.

- Третата посока на емпиричното изследване се осъществява чрез групова работа с родителите на деца, употребяващи психоактивни вещества. Целта на груповата работа е да се изградят у родителите умения, чрез които практически да се постигне позитивиране на емоционалния климат в семейството. Работата с групите е подробно протоколирана, като протоколът съдържа последователност от задължителни рубрики (приложение 3). Анализът на груповия процес на всяка сесия и допитването до родителите 6 м. след приключване на групата дават възможност на авторката да направи ценни изводи по посока на целите и хипотезите на изследването.

След изложението на двете основни глави следва **заключение**, в което авторката акцентира върху доказването на някои от първоначално формулираните хипотези.

Следва да се подчертае, че в цялото изложение на дисертацията проличава личната ангажираност и конструктивно отношение на В. Маринова към изследваната проблематика.

По-значимите приноси на дисертационния труд за теорията и практиката са следните:

- Налице е оригинална **концепция** за постигане на ефективност от превантивната и корекционна работа с деца, употребяващи наркотици.

- Дисертантката успешно отстоява в теоретичен и емпиричен план **авторската си теза и професионално отношение**, които са свързани с един **нов поглед** към функциите на семейството, видяно като система. В тази посока емпиричните резултати са **валидизирани**, чрез подходяща статистическа обработка.

- Систематизирани са важни обобщения и практически препоръки.

- Разработена е авторска система за групова работа, основаваща се на водещата идея за насочване на груповата динамика към придобиване от родителите на умения за междуличностно общуване в семейството.

Заклучение

Дисертационният труд на Валентина Маринова се отличава с редица достойнства в теоретичен и изследователски план. Авторката постига целите си и представя убедителни резултати в потвърждение на авторските си тези. Демонстрира умения за подбор и приложение на диагностични методики. Разкрива подчертано отношение и конструктивност на идеите си към изследваната от нея проблематика.

Авторефератът отговаря на съдържанието и структурата на дисертацията и подчертава най-значимите и приносни аспекти.

Считам, че дисертационният труд напълно отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и на Правилника за прилагането му. **Казаното по-горе ми дава основание да предложа на Уважаемото научно жури да присъди на Валентина Маринова образователната и научна степен «Доктор» по професионално направление «Педагогика».**

Изготвил становището:

1. 02.2012 г.

(Проф. дпн Надежда Витанова)